

---

## ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИХАЙЛА ФІГОЛЯ

---

УДК 7.071.1

ББК 85 (4 Укр)

Станіслав Шумега

### МИХАЙЛО ФІГОЛЬ – ПЕДАГОГ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

*Стаття висвітлює педагогічну та громадську діяльність видатного мистецтвознавця Михайла Фіголя. Зроблено спробу розкрити творчу особистість митця з погляду глибоких дружніх стосунків з автором даної статті.*

**Ключові слова:** педагог, мистецтвознавець, художник, Крилос.

Михайло Павлович Фіголь був і залишатиметься в нашій пам'яті людиною, наділеною ренесансним універсалізмом. Його наукові праці – історико-культурні дослідження старожитностей Галицько-Волинського князівства [1], української сатиричної графіки кінця ХІХ – початку ХХ століття [2], книги “Мистецтво стародавнього Галича” та “Історія Галича в пам'ятках мистецтва”, пристрасні лекції з історії мистецтва, картини зі своєрідною манерою виконання стали неocenним внеском до Всеукраїнської культурної скарбниці [3].

Народження Михайла Павловича Фіголя 18 жовтня 1927 року в Крилосі на Княжій горі не є випадковістю. Ще в сиву давнину, коли татаро-монгольські орди зруйнували Галич, з колишніх ремісників у місті залишилися гончарі, яких греки називали “фіголями”. Гени майстерності, таланту пробудились у нащадків через тисячоліття. Стародавній галицький рід Фіголів прислужився й національному відродженню в ХІХ та ХХ століттях. Батько Михайла Фіголя Павло пізнав усі жахи табірної неволі в “несходимих просторах Сибіру”, а свій хист до малювання передав наступним поколінням. Два брати його матері загинули в Чорному лісі, а третього замордували “визволителі” в Галичі. Лише з такого родинного болю може народитися така любов до своєї землі й таке прагнення щось для неї зробити [4].

Нелегким і тернистим був життєвий шлях М.П.Фіголя. Проте він успішно закінчив Ленінградську академію мистецтв (1964 р.) і перейшов на викладацьку роботу в педагогічний інститут (нині Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), де пропрацював до останніх днів свого життя. Михайло Павлович працював ще й у Народному університеті охорони й популяризації пам'яток історії й культури “Скарби народу”, при обласній організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури в Івано-Франківську [4]. М.П.Фіголь вніс у цю справу особливо значний внесок разом із такими івано-франківськими художниками, як І.Лобода, М.Вареня та ін. Він систематично читав лекції з живопису, малюнка, композиції для самодіяльних художників області [5], як член клубу творчої інтелігенції виступав перед земляками в Івано-Франківську, Галичі, Снятині, Верховині. Однак особливо творча педагогічна діяльність М.П.Фіголя проявилась під час підготовки і відкриття 1981 року відділення образотворчого мистецтва, креслення і художньої праці при фізико-математичному факультеті, яке стало другим на Україні (після Одеського). 1983 року за його ініціативою було створено кафедру образотворчого мистецтва, креслення і художньої праці, яку й очолив Михайло Фіголь [6]. Проте по-справжньому талант організатора-педагога, науковця-мистецтвознавця, художника й громадського діяча проявився в Михайла Павловича від часу організації 1987 року Художнього факультету Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, де до останніх днів свого життя він очолював кафедру образотворчого мистецтва та креслення. Він значну роль приділяв становленню колективу факультету й підготовці молодих спеціалістів. Був фундатором і меценатом художньо-графічного факультету [7], об'єднуючою ланкою всього навчального процесу. На пропозицію Івана Васильовича Фічори й за підтримки Михайла Павловича Фіголя при кафедрі образотворчого мистецтва було відкрито 1998 року спеціальність “Дизайн”, яка 2005 року стала окремою потужною кафедрою із трьома спеціалізаціями (дизайн інтер'єру і обладнання, художнє моделювання одягу і графічний дизайн).

Михайло Павлович Фіголь – це особистість від Бога. Він володів не тільки мистецтвом пензля, але й мистецтвом слова. Його працюватості заздрили молоді художники. Він умів завжди зацікавити й захопити своїми лекціями найвибагливішу аудиторію. На його лекціях завжди

було цікаво, а після їх завершення ніби повертаєшся з далекої мандрівки. У товаристві Михайла Павловича було цікаво й невимушено. Саме тому в нього було багато друзів як серед ровесників, так і серед молоді. Викладаючи історію культури й мистецтва Михайло Павлович любив повторювати студентам: “Я скоїв би громадський гріх, коли б не вимагав від вас знань. Які будуть із вас народні вчителі, якщо будете бідні духовно, якщо не відкриються вам, як чудо, література і мистецтво, якщо байдуже будете проходити повз живописні полотна сучасного художника, якщо вас не схвилює кахля Бахматюка, або витвори теперішніх народних керамістів? Незнання породжує глуху, як стіна байдужість...” [8].

Михайло Павлович був людиною, яка не терпіла байдужості. Особливо це стосується мистецтва, культури й побуту. Колись на лекціях Він говорив: “Є всякі... і в тому, що вони ростуть байдужими я звинувачую перш за все себе: десь не доробив, десь не зумів дійти до серця, не відкрив... не заворожив... не переконав, що слухайте, добрі людоньки, живете в суспільстві, яке створило всі умови для духовного розквіту людини: бери, думай і багатій духовно” [9].

Михайло Павлович навчав, насамперед, розуміти живу ідею материнства у Волинській Богоматері, серцем відчувати мистецтво стародавнього Єгипту, Індії, Греції, Риму, середньовіччя та епохи Відродження, вдуматись у геній галицьких майстрів-архітекторів [9].

Багато митців, випускників художнього факультету пишаються тим, що їх наставником був М.П.Фіголь, який створив свою мистецьку школу на Прикарпатті.

Але Михайло Павлович Фіголь не обмежувався тільки педагогічною діяльністю. Він брав активну участь у громадській роботі. Адже ще в XIX – на початку XX ст. старовинний галицький рід Фіголів прислужився національному відродженню України. Про це збереглися документальні свідчення та фотографії. Подвижницька робота на громадському ґрунті генетично передалась нащадкам. Адже в доробку Михайла Фіголя – багаторічна громадська діяльність. Він вступив до Спілки художників УРСР (1967 р.). 1972 року йому присвоєно звання кандидата мистецтвознавства. У період з 1983 до 1999 року М.П.Фіголь, будучи доцентом (1973 р.), входить до республіканської ревізійної комісії Спілки художників УРСР (1980 р.), республіканської Художньої ради монументального мистецтва (1985 р.), республіканського правління спілки художників УРСР і обласної організації фонду культури, очолює Івано-Франківську обласну асоціацію творчої інтелігенції “Світ культури” (1987 р.). Після присвоєння йому звання заслуженого художника України 1990 року та професорського звання 1991 року він стає членом правління і ради міського Товариства української мови ім. Т.Шевченка “Просвіта” (1992), членом урядового організаційного комітету з підготовки до відзначення 1100-річчя Галича, бере участь в організації міжнародної ювілейної наукової конференції “Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України”, присвяченої 1100-річчю Галича, очолюючи секцію “Культурна спадщина давнього Галича”. Підсумком його активної творчої наукової діяльності став успішний захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства (1998 р.).

Михайло Павлович Фіголь – учасник багатьох обласних, всеукраїнських, міжнародних виставок. У відгуках на виставки 1959 року відзначено: “Цікаві роботи художника М.Фіголя. Кожний етюд, майже кожна його робота написані по-різному. Він прагне монументальності у вирішенні”, та 1971 року: “Великим успіхом у киян та численних гостей столиці користується республіканська художня виставка “Фізкультура і спорт в образотворчому мистецтві”. Увагу відвідувачів привертає картина “Лижні змагання у Ворохті” (1970 р.) М.П. Фіголя”. Персональні виставки присвячені: 50-річчю з дня народження та 25-річчю творчої діяльності (1977 р.), 1500-річчю Києва (1982 р.), 800-річчю “Слова о полку Ігоревім” (1986 р.), до експозиції якої увійшли історичні полотна художника – одні з них безпосередньо пов’язані з образами героїв “Слова” (“Князь Ігор”, “Ярославна”, “Ярослав Осмомисл”), в інших бачимо асоціативний зв’язок із поемою (“Галич XVIII ст. Тривога”, “Галич 1221 р. Данило Галицький і новгородський князь Мстислав Удалий”) [11]; 60-річчю з дня народження і 35-річчю творчої діяльності (1988 р.), персональна виставка в Канаді (1993 р.), 1100-річчю Галича (“Історія Галича в творах М.П.Фіголя”) (1998 р.).

Михайло Павлович Фіголь був одним із тих, хто стояв біля витоків тайни віків – місця знаходження стародавнього Галича. Його рідне село Крилос має вічно пам’ятати Михайла Павловича ще й за те, що він урятував в Успенській церкві іконостас відомого українського художника А.Монастирського, брав участь у створенні історико-культурного заповідника “Стародавній Галич” (90-ті рр.), куди входили історико-краєзнавчий музей Крилоса, музей народної

архітектури та побуту Прикарпаття, фундамент Успенського собору XII століття, Успенська церква XVI ст., місце поховання Ярослава Осмомисла, каплиця XIV ст., Митрополичі палати, оборонні вали, церква Пантелеймона XII ст. у селі Шевченкове [12], досліджував старожитності Галицько-Волинської держави.

Жителі міста Івано-Франківськ, і особливо люди мистецтва, відкриттям художнього музею мають завдячувати саме М.П.Фіголю (наприкінці 70-х рр. він разом із П.Арсеничем та М.Аронцем активно залучився до процесу творення та формування експозиції музею).

Кожна велика праця вимагає спочинку. Остання мрія Михайла Павловича видалася майже нездійсненою. Але треба зазирнути в нашу далеку історію і все зрозуміти – адже багато видатних історичних діячів України, витративши енергію в державницькому поступі, останні дні свого життя проводили в монастирській келії. М.Фіголь не хотів і не міг відійти від світського життя людей. Він бачив один зі шляхів духовного відродження Галича через відкриття монастирів – цих вічних вогнищ християнської культури і місць повного самовідречення людини в ім'я хрестової віри – на прадідівських полях “Вишнопольна” і “Покровське”, де б ожило і Слово Боже, і мистецтво, і ремесла.

Зберігся знімок, зроблений у день відкриття Княжої криниці в Крилосі, на Щедрий вечір 1998 року. Тими торжествами розпочалося урочисте відкриття 1100-річного ювілею столиці Галицько-Волинської держави. То був, напевно, найшасливіший його день. Вдивіться в обличчя Михайла Павловича. Так запалюють вічність світильники-люди, які залишили на землі храми, ікони, віру, красу й добро. Потім було воскресіння Галича із забуття перед обличчям всього світу. І блискучий лектор, людина, яка майже півстоліття веде лекційні, семінарські, практичні заняття, яка з успіхом виступала на міжнародних конференціях, раптом не змогла сказати жодного слова. Непрохані сльози щастя здавлювали йому голос.

Висока інтелігентність і професіоналізм, доброта і повага до всіх людей, і, зокрема, до працівників-колег та студентів, завжди були тими важливими властивостями, які викликали повагу й шану до Михайла Павловича як до людини, висококваліфікованого спеціаліста, видатного художника, який прославив свій стародавній Галич історичними монографіями та живописними картинами.

Михайла Павловича Фіголя ми з гордістю називаємо своїм “патріархом”, бо він є засновником нашого художнього факультету, а також завідував кафедрою від початку її заснування. Його надзвичайна працьовитість була й залишається для нас прикладом і дороговказом не тільки для теперішніх, але й для майбутніх поколінь через його історичні монографії і картини.

1. Мельничук Я. Скарби народу // Прикарпатська правда. – 1973. – 26 червня.
2. Яременко І. Надбаня народу // Прикарпатська правда. – 1978. – 3 листопада.
3. Кішук М. Фарби життя // Прикарпатська правда. – 1967. – 23 квітня.
4. Баран В. Біля чистих криниць // Прикарпатська правда. – 1970. – 25 серпня.
5. Коваль І. Незабутній штрих до портрета М.Фіголя // Галичина. – 2000. – 2 вересня.
6. Фічора І. Гордіня є: Художній факультет Прикарпатського університету ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ, 1994. – С.3, 6.
7. Федорів Р. Скрипка, що грає тисячу літ: іст. повісті, есе // Художник із Крилоса: М.П.Фіголь. – Львів, 1997. – С.275, 276.
8. Цапюк Н. Хороший початок // Прикарпатська правда. – 1959. – 2 грудня.
9. Поляков Ф. Спорт і мистецтво // Прикарпатська правда. – 1971. – 13 червня.
10. Дреботюк Р. Живописний образ “Слова” // Жовтень. – 1986. – №5. – С.106.
11. Зубанич Ф. Карпати. Осінь. Долі // Молодь України. – 16 жовтня.
12. Бути заповіднику // Прикарпатська правда. – 1988. – 31 серпня.
13. Коваль І., Совитус Ю. Михайло Фіголь. – 2004. – С.44.

*This article lights up pedagogical and public activity of prominent art critic Michael Figol. An attempt to expose creative personality of artist from point of deep amities with the author of this article is done.*

**Key words:** teacher, art critic, artist, Krilos.